

PB - 03602

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران

مدرسه علمیه حضرت زینب (س) آران و بیدگل
پایان نامه سطح دو (کارشناسی)

شفاعت

(از دیدگاه قرآن و سنت)

مرکز حفظ و نگهداری

استاد راهنما:

پایان نامه‌ها و پژوهش‌های قرآنی

پژوهشگران:

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا (ع)

مریم سیفی زاده

نجمه سعدآبادی

محبوبه حسنارودی

پاییز ۸۴

حقوق مؤلفین کلیه حقوق این پایان‌نامه و موبوط به مؤلف آن می‌باشد

مربوطه استفاده از مطالب موبوط به کسی اجازه از مؤلف می‌باشد

صور تجلسه هیئت داوران (جلسه دفاعیه تحقیق پایانی)

مدرسه علمیه: شهرستان: استان: شهرستان: آلمان: برزیل:

نام طلبه:
 عنوان تحقیق پایانی:
 کد تحقیق:
 استاد راهنما:
 تاریخ جلسه دفاعیه: ۸۴/۱۰/۲۸

ارزیابی نماینده شورای تحقیق پایانی مرکز

ردیف	مبارها	امتیازساز
۱	امور محتوائی	۶
۲	امور شکلی	۴
۳	دفاع از تحقیق پایانی	۳/۵

ارزیابی نماینده شورای تحقیق پایانی مدرسه

ردیف	مبارها	امتیازساز
۱	امور محتوائی	۸
۲	امور شکلی	۳/۷۵
۳	دفاع از تحقیق پایانی	۴

ارزیابی استاد راهنما

ردیف	مبارها	امتیازساز
۱	امور محتوائی	۱۰
۲	امور شکلی	۴
۳	دفاع از تحقیق پایانی	۴

امضاء:
 تاریخ: ۸۴/۱۰/۳۰

امضاء:
 تاریخ: ۸۴/۱۰/۳۰

امضاء:
 تاریخ: ۸۴/۱۰/۳۰

میانگین امتیازات: ۱۶۷/۷۵

۲	رعایت مقررات	۲
---	--------------	---

امتیاز نهائی: ۱۸۷/۷۵

رئیس شورای تحقیق پایانی

امضاء:
 تاریخ: ۸۴/۱۰/۳۰

مهر و امضاء:
 تاریخ: ۸۴/۱۰/۳۰

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پست الکترونیکی: info@Maaref.ir پایگاه اطلاع رسانی: www.Maaref.ir

تقدیم به :

ساحت مقدس پر نور و برکت

بانوی عشق و کرم و یار شیدای رضا ؑ،

حضرت فاطمه معصومه ؑ

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا ؑ

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پست الکترونیکی: info@Maaref.ir

(ع)

بایگه اطلاع رسانی: www.Maaref.ir

تشکر و قدردانی

ارزشهای والای انسانهای بزرگواری را می‌ستاییم که با دانسته‌هایشان در این راه صادقانه همراهان بودند. از خداوند متعال برای این فواید لبریز از عشق و صفا فایده‌ها معصومه امین‌پور و فرزانه سادات دولت‌آبادی بهترین‌ها را آرزو می‌کنیم.

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

چکیده

نوشتاری که در پیش رو دارید، پژوهشی است پیرامون شفاعت از دیدگاه قرآن و سنت.

در این رساله با روش توصیف و تبیین موضوع به جمع‌آوری اطلاعات از طریق بررسی کتابهای مختلف از جمله تفاسیر متفاوت و کتابهای حدیثی شیعه و سنی پرداخته و از نظرات مفسران و دانشمندان مختلف نیز استفاده گردیده است. از آن جا که این موضوع یکی از مسائل مهم اعتقادی به شمار می‌رود لذا بحث و بررسی پیرامون آن بخصوص در اجتماع امروز با وجود رواج افکار مغرضانه از سوی دشمنان اسلام از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از این رو اختصاص یک فرصت مناسب به آن می‌تواند مجال خوبی برای بررسی همه جانبه آن باشد.

بیان معنا و مفهوم حقیقی شفاعت، ذکر جایگاه آن در آیات و روایات، مطرح کردن آثار تربیتی این عقیده اسلامی و پاسخ‌گویی به شبهات و دیدگاههای مخالف پیرامون آن از جمله اهداف و مسائلی است که در این بررسی جامع مورد نظر قرار گرفته است.

شفاعت در لغت به معنای ضمیمه شدن به دیگری برای کمک به او و خواهشگری در مورد او می‌باشد. و در اصطلاح واسطه قرار گرفتن چیزی یا شخصی است برای بخشیده شدن گناهان شخص دیگری در روز قیامت. آیات و روایات، شفیع اصلی را خداوند معرفی کرده و بیان می‌دارد که دیگران فقط به اذن او می‌توانند شفاعت کنند. در آیات قرآن و روایات به برخی از شرایط و اوصاف شفاعت‌کنندگان و شفاعت‌شوندگان اشاره شده است؛ توجه کردن به این شرایط به ویژه

شرایط شفاعت‌شوندگان باعث می‌شود که انسان تمام تلاش خود را در جهت کسب این اوصاف به کار گیرد. البته شرایط ارکان این موضوع به گونه‌ای بیان شده است که در انسان حالت خوف و رجاء ایجاد می‌کند؛ که مهمترین اثر تربیتی و سازندگی شفاعت می‌باشد، توجه کردن به این ویژگی نشان‌دهنده درک معنای حقیقی شفاعت است که نهایتاً موجب کسب سعادت دنیوی و اخروی می‌شود.

و نیز شبهات و دیدگاههایی که پیرامون شفاعت مطرح شده، همه ناشی از درک نادرست از آیات و روایات و نیز اهداف مغرضانه می‌باشد. دانشمندان و مفسران اسلامی با استفاده از درک صحیح آیات و روایات و استفاده از روش عقلی به این شبهات و دیدگاهها پاسخ گفته‌اند. آگاهی یافتن از پاسخ شبهات یکی از مؤثرترین ابزار در جهت پیشبرد اهداف و ثبات عقاید اسلامی خواهد بود.

بنابراین برآیند بررسی همه جانبه شفاعت این است؛ تنها چیزی که می‌تواند ما را به این فیض (شفاعت شدن) برساند، عمل صحیح و مورد رضای خداوند است، عمل به آنچه که در قرآن و روایات آمده است.

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵	چکیده
۱	مقدمه

بخش اول: معرفی رساله

۶	الف) تعریف و تبیین موضوع
۷	ب) ضرورت تحقیق
۷	ج) اهداف تحقیق
۸	د) پیشینه موضوع
۹	ه) سئوالات اصلی و فرعی
۱۰	و) روش تحقیق
۱۰	ز) مفاهیم و اصطلاحات کلیدی

بخش دوم: مفاهیم و اقسام شفاعت

۱۲	فصل اول: معنای شفاعت و ارکان آن
۱۲	الف) معنای شفاعت
۱۲	۱ - شفاعت در لغت
۱۴	۲ - شفاعت در عرف
۱۴	۳ - شفاعت اصطلاحی

۱۵ (ب) ارکان شفاعت
۱۵ ۱- مشفوع له (شفاعت شونده)
۱۵ ۲- شفیع (شفاعت کننده)
۱۶ ۳- مشفع (پذیرنده شفاعت)
۱۷ ملاک تأثیر شفیع
۱۹ فصل دوم: اقسام شفاعت
۱۹ الف) شفاعت تکوینی و تشریحی
۲۷ مصادیق شفاعت تشریحی
۲۷ ۱- شفاعت رهبری
۳۳ ۲- شفاعت یا گواهی بر اعمال
۳۴ ۳- شفاعت مغفرت
۳۹ نکاتی پیرامون شفاعت مغفرت
۳۹ ۱- اصل تطهیر
۴۰ ۲- اصل سلامت
۴۱ ۳- رحمت عام (اصل مغفرت)
۴۲ ۴- رابطه مغفرت و شفاعت
۴۳ ۵- شرط اصلی مغفرت و شفاعت
۴۴ ۶- تفاوت‌های شفاعت دنیوی و اخروی
۴۶ (ب) شفاعت فقهی و کلامی

بخش سوم: شفاعت در قرآن

۵۰ فصل اول: تقسیم بندی آیات شفاعت
۵۰ الف) آیات نفی نفع شفاعت
۵۶ ب) آیات نفی شفاعت بتها
۶۲ ج) آیات حرمان ستمگران از شفاعت
۶۳ د) آیات انحصار شفاعت در خدا
۶۵ ه) آیات بیان کننده اوصاف شافعان و مشفوعان

فصل دوم: شفاعت کنندگان و شفاعت شوندهگان در قرآن	۸۰
الف) شفاعت کنندگان در دنیا و آخرت	۸۰
۱- شفاعت کنندگان شفاعت تشریحی در دنیا	۸۰
۱-۱- فرشتگان	۸۰
۱-۲- پیامبران	۸۳
۱-۳- توبه	۸۴
۱-۴- مؤمنان	۸۶
۱-۵- قرآن	۸۷
۱-۶- ایمان	۸۸
۱-۷- عمل صالح	۸۹
۲- شفاعت کنندگان شفاعت تشریحی در آخرت	۹۱
۱-۲- فرشتگان	۹۱
۲-۲- اصحاب اعراف	۹۲
۳-۲- قرآن	۹۲
۴-۲- شاهدان	۹۴
۵-۲- مؤمنان	۹۴
۶-۲- پیامبران	۹۴
۷-۲- پیامبر اکرم (ﷺ)	۹۵
۸-۲- خداوند سبحان	۹۹
ب) شفاعت شوندهگان	۱۰۱
فصل سوم: شفاعت در برزخ	۱۰۷
حضرت زهرا روضه خوان را شفاعت نمود	۱۱۱

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

بخش چهارم: شفاعت در سنت

فصل اول: شفاعت کنندگان ۱۱۵

الف) اعمال صالح ۱۱۶

۱- اطاعت خدا ۱۱۸

۲- توبه ۱۱۹

۳- توسل به رسول گرامی ﷺ ۱۲۰

۴- صلوات ۱۲۱

فایده و بهره اصلی صلوات ۱۲۲

۵- روزه ۱۲۳

۶- امانتداری ۱۲۴

۷- پیوند با قرآن ۱۲۶

ب) افراد ۱۲۹

۱- انبیاء و اوصیاء ۱۲۹

۲- امامان ۱۳۰

۳- پیامبر ﷺ ۱۳۳

۴- امام علی ﷺ ۱۳۸

۵- حضرت محمد ﷺ و حضرت علی ﷺ ۱۴۰

۶- حضرت فاطمه ﷺ ۱۴۱

۷- امام حسین ﷺ ۱۴۴

۸- امام زمان (عج) ۱۴۷

۹- فرشتگان ۱۴۷

۱۰- حضرت معصومه ﷺ ۱۴۹

۱۱- علویان و ذریه پیامبر ﷺ ۱۵۰

۱۲- محب فاطمه ﷺ ۱۵۱

۱۳- زوار قبر امام حسین ﷺ ۱۵۲

- ۱۵۳ حافظان قرآن و عاملان به آن
- ۱۵۴ مؤمنان
- ۱۵۷ علماء
- ۱۵۸ کدام عالم در قیامت می تواند شفاعت کند؟
- ۱۵۹ شهداء
- ۱۶۰ مؤذن
- ۱۶۱ همسایگان
- ۱۶۱ خویشاوندان
- ۱۶۱ کودک سقط شده
- ۱۶۲ (ج) ایام
- ۱۶۲ ۱- روز جمعه
- ۱۶۳ ۲- ماه رمضان
- ۱۶۴ ۳- ماه شعبان
- ۱۶۴ ۴- ماه رجب
- ۱۶۵ (د) اماکن
- ۱۶۵ ۱- کعبه
- ۱۶۷ ۲- مساجد
- ۱۶۸ ۳- مشاهد شریف اهل بیت (علیهم السلام)
- ۱۶۹ (ه) خداوند سبحان
- ۱۷۲ فصل دوم: صفات شفاعت شوندهگان
- ۱۷۲ ۱- ایمان
- ۱۷۳ ۲- توبه و پشیمانی از گناه
- ۱۷۳ ۳- مرضی بودن در دین
- ۱۷۴ ۴- شیعه و پیرو علی (علیه السلام)
- ۱۷۵ ۵- خدمت کردن به اهل بیت و دوستان آنها
- ۱۷۵ ۶- حب اهل بیت (علیهم السلام) آدرس: قم، بزرگراه ولیعصر (عج) شماره ۸، بلاک ۱۲

۱۷۶	فصل سوم: محرومان از شفاعت
۱۷۶	۱- کسانی که به شفاعت اعتقاد نداشته باشند
۱۷۷	۲- مشرک و کافر
۱۷۷	۳- دشمنان خاندان رسالت
۱۷۹	۴- کسانی که فرزندان رسول اکرم را آزار رسانند
۱۷۹	۵- سبک شمارندگان نماز
۱۸۰	۶- شراب خوار
۱۸۰	۷- پادشاه ظالم و غلو کننده در دین
۱۸۱	۸- زناکار
۱۸۱	۹- غش و فریب دادن
۱۸۳	فصل چهارم: روایات پیرامون شفاعت فقهی
۱۸۶	فصل پنجم: اعتقاد به شفاعت و آثار تربیتی آن

بخش پنجم: شبهات و دیدگاههای مخالف پیرامون شفاعت

۱۹۳	فصل اول: شبهات پیرامون شفاعت
۱۹۳	۱- شفاعت با عدل خدا منافات دارد
۱۹۵	۲- شفاعت با سنت الهی منافات دارد
۱۹۸	۳- آیا پذیرفتن شفاعت مایه دگرگونی علم و اراده خداست؟
۲۰۱	۴- شفاعت خواهی با توحید ذاتی سازگار نیست
۲۰۴	۵- شفاعت مستلزم تأثیر در ذات خداست
۲۰۵	۶- اعتقاد به شفاعت مایه جرأت افراد به گناه می‌گردد
۲۰۹	۷- شفاعت با اصلی که قرآن تأسیس کرده منافات دارد
۲۱۴	۸- آیات قرآن گواه بر امکان شفاعت است یا بر وقوع آن؟
۲۱۹	۹- آیات شفاعت متشابه است
۲۲۰	۱۰- آیا مقصود از شفاعت، نجات مؤمنان در پرتوی تبلیغ پیامبران است؟
۲۲۲	۱۱- چرا خداوند مستقیماً گناهکاران را مورد عفو قرار نمی‌دهد تا نیازی به شفاعت دیگران نباشد؟
۲۲۲	آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

۱۲- چه شباهتی میان بت پرستان که بت‌ها را شفیع می‌دانستند با خداپرستان است؟	۲۲۳
۱۳- در آیه چهارم سوره سجده.....	۲۲۴
۱۴- در آیات ۱۱۶ تا ۱۱۸ سوره مائده.....	۲۲۵
فصل دوم: دیدگاه‌های مخالف پیرامون شفاعت	۲۲۸
الف) شفاعت از دیدگاه معتزله	۲۲۸
۱- دلایل معتزله و پاسخ به آنها	۲۳۱
۲- دلایل ما در برابر عقیده معتزله	۲۳۷
۱-۲- دلیل نقلی	۲۳۷
۱-۱-۲- آیات قرآن	۲۳۷
۲-۱-۲- روایات	۲۳۸
۲-۲- دلیل عقلی	۲۳۹
گستره شفاعت	۲۴۱
ب) شفاعت از دیدگاه وهابیت	۲۴۲
۱- دلایل وهابیت و پاسخ به آنها	۲۴۵
۱-۱- شرک مشرکین به خاطر طلب شفاعت از بت‌ها بود	۲۴۵
۲-۱- درخواست حاجت از غیر خدا حرام است	۲۴۷
۳-۱- قرآن مردگان را غیر قابل تفهیم اعلام می‌کند	۲۵۰
۴-۱- شفاعت حق مختص خداست	۲۵۳
۲- دلایل ما به استواری درخواست شفاعت از اولیاء خدا	۲۵۳
۱-۲- درخواست شفاعت همان درخواست دعاست	۲۵۳
۲-۲- درخواست دعا از افراد شایسته یک امر مستحب است	۲۵۶
۱-۲-۲- آیات قرآن	۲۵۶
۲-۲-۲- احادیث اسلامی و سیره صحابه	۲۵۷
دیدگاه اهل سنت پیرامون درخواست شفاعت	۲۵۹
نتیجه	۲۶۱
پیشنهادات	۲۶۲
فهرست منابع و مآخذ	۲۶۳
کتابشناسی قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲	۲۷۲

مقدمه

وقتی فرصتی پیدا می‌کردیم تا در بی‌فرستی ایام جوانی و گناه به خودمان بیندیشیم و پرونده اعمالمان را ورق می‌زنیم و روزهای از دست‌رفته‌مان را مرور بکنیم، ناامیدتر از همیشه چشمانمان را به روی گناهانمان می‌گشودیم و آینده‌ای تاریک و پرغبار را برای خودمان ترسیم می‌کردیم. در کوره راههای ناامیدی و گناه کاری دستمان به دنبال دستاویزی می‌گشت تا بتوانیم از صفحه سیاه گناهانمان بگذریم و قدم به برگه سفید زندگیمان بنهیم.

اما خدایا! برای تمام روزهای ناامیدی و بی‌کسی‌یمان پاسخی دادی و برای تمام روزهایی که فریاد می‌زنیم: «یا غیاث المستغیثین».

شفاعت را وقتی بخاطر می‌آوریم راهی نورانی است در میان ظلمت گناه کاری به سوی رستگاری.

شفاعت دستاویزی است مطمئن برای تمام کسانی که فریاد می‌زنند: «إِرحم من رَأَس مَالِهِ الزَّجَاء».

پروردگارا! بی‌پرده بگویم، زمانی که در ابتدای سالهای جوانیمان سرگردان کوچه‌های شک و تردید بودیم، دستمان را گرفتی و در راهی قرار دادی و نامی بر ما نهادی که لایقش نبودیم؛ «سرباز آقا». و حالا به جایی رسیده‌ایم که باید ثمره تلاش چند ساله‌مان را قدمی برداریم؛ واژه‌ای پیش رویمان گذاشتی که نه تنها ادامه راه زندگی در این دنیا بلکه رمز خوشبختی و سعادت آخرت را نیز بر ایمان معنا می‌کند؛ «شفاعت» خدایا تو را سپاسگزاریم.